

Από την "Ετήσια Δημογραφική Έκθεση 1991"

ΠΟΛΥΤΕΚΝΟΙ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Βαρβάρα Λαμπροπούλου - Δημητριάδου*

A

Εισαγωγή

Το Δημογραφικό έχει χαρακτηριστεί ως το υπ' αριθμόν 1 πρόβλημα μας και πηγή πολλών άλλων, όπως το οικονομικό, το ασφαλιστικό, η ανεργία κλπ. Ακόμη το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας έχει ιδιαίτερη σημασία για όλη την Ευρώπη, για τη διατήρηση και συνέχιση του ίδιου του δυτικού πολιτισμού, αφού η δημογραφική ισορροπία της Ευρώπης, ιδίως στα ακρότατα σύνορα της, σε σχέση με τις γειτονικές ηπείρους αποτελεί βασικό στοιχείο για τη συνέχιση της ύπαρξης της.

Στη μελέτη τρόπων επίλυσης του μέγιστου αυτού προβλήματος, ενδιαφέρον δεν παρουσιάζουν μόνο τα γενικά δεδομένα του αλλά και οι κατά τόπο και χρόνο ιδιομορφίες του. Στη μελέτη αυτών των ιδιομορφιών και επομένως στην ειδική αντιμετώπιση του όλου προβλήματος ιδιαίτερα συμβάλλει η γνώση των προβλημάτων των Πολυτέκνων και η αντιμετώπιση τους από την Πολιτεία. Πρώτα γιατί παρουσιάζονται μεγεθυμένα, και γι' αυτό περισσότερο ευδιάκριτα, τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν στη συγκεκριμένη χώρα όσοι επιθυμούν να αποκτήσουν περισσότερα παιδιά, ευρήματα πολύτιμα για τους μελετητές της δέουσας δημογραφικής πολιτικής σε κάθε χώρα. Και δεύτερο γιατί τα μέτρα δημογραφικής πολιτικής για τους Πολύτεκνους είναι ο δείκτης επιτυχίας ή αποτυχίας της όλης δημογραφικής πολιτικής κάθε χώρας, ο δείκτης ευαισθησίας και ανταπόκρισης της κοινής γνώμης στα μέτρα της Πολιτείας για το Δημογραφικό.

Άρα αποτελεί τραγικό λάθος η προτεινόμενη και από επίσημα χείλη αποσύνδεση του Δημογραφικού από τους Πολύτεκνους (!), αφού το Δημογραφικό δεν είναι δυνατό να επιλυθεί χωρίς την ύπαρξη, την αύξηση και την ανάδειξη στην κοινή γνώμη με ουσιαστικά μέτρα, ως καθ' όλα ζηλευτών των Πολυτέκνων οικογενειών.

* Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω
Γεν. Γραμματέας της ΑΣΠΕ (Ανωτάτη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος)

Υπό το πρίσμα αυτό επιχειρείται η παρούσα κριτική παρουσίαση της νομοθεσίας και της δι' αυτής δημογραφικής πολιτικής για τους Πολυτέκνους, ώστε να καταστούν γνωστές οι αδυναμίες και τα λάθη και να δοθεί το έναυσμα νομοθετικής θεραπείας τους.

Εισαγωγικά, παρατίθενται κατ' αρχήν κάποια βασικά δεδομένα.

Το 1940 οι πολύτεκνες οικογένειες με 5 και περισσότερα παιδιά (165.000 οικογένειες) αποτελούσαν το 20% του ελληνικού πληθυσμού, ενώ τώρα αποτελούν μόλις το 1.8%, και μόνο αν συμπεριληφθούν και οι οικογένειες με 4 παιδιά (που αποτελούν το 80% των νυν κατά το νόμο Πολυτέκνων) καλύπτουν το 8.5% του πληθυσμού μας.

Ειδικότερα π.χ. κατά τα έτη 1961-1983 σημειώνεται δραματική μείωση (που συνεχίζεται έως σήμερα) ιδίως αυτών που αποκτούν 4ο και περισσότερα παιδιά κατά 50 έως 85% (Τζιαφέτας, Το Δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας, Αθήνα 1990 σ.19).

Από τις 150.000 Πολύτεκνες οικογένειες σε όλη την Ελλάδα:

*	50.000	είναι στη Στερεά
*	30.000	στην Πελοπόννησο
*	11.000	στη Θεσσαλία
*	8.000	στην Ηπειρο
*	21.000	στην Μακεδονία
*	5.000	στην Θράκη
*	13.500	στην Κρήτη
*	4.000	στην Επτάνησο
*	2.000	στις Κυκλάδες
*	3.500	στη Δωδεκάνησο
*	2.000	στο Βόρειο Αιγαίο

Στοιχεία : 1995

Οι παραπάνω αριθμοί αναφέρονται σε Πολύτεκνες οικογένειες που εμπίπτουν στον πολύπλοκο νομικό ορισμό του ν.1910/44, όπως τροποποιήθηκε με το ν.860/79, με αποτέλεσμα να συμπεριλαμβάνονται και οικογένειες με 3 μόνο παιδιά (εν χρεία γονέας, τελείως ανάπηρος γονέας, απορφανισθέντα τέκνα), ενώ αντίθετα οικογένειες με περισσότερα παιδιά να μη συμπεριλαμβάνονται, διότι δεν πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις στις 5-1-79, κατά το χρονικό δηλ. όριο που θέτει ο ν.860/79 κλπ.

Εάν υπολογισθούν όλες οι οικογένειες με βάση απλώς τον αριθμό των 4 παιδιών, είναι τουλάχιστον τριπλάσιες από τις παραπάνω. Ας σημειωθεί τέλος ότι ο ρυθμός εγγραφής νέων Πολυτέκνων στην ΑΣΠΕ δια μέσου των 111 πρωτοβάθμιων Συλλόγων της σε όλη την Ελλάδα, είναι περίπου 800 - 1.000 το μήνα.

B

Κριτική Παρουσίαση της Δημογραφικής Πολιτικής για τους Πολύτεκνους μέσω της Σχετικής Νομοθεσίας και Διοικητικής Πρακτικής

α. Βραδεία εισαγωγή των αναγκαίων νομοθετικών ρυθμίσεων.

Η Πολιτεία βράδυνε πολύ στη θεσμοθέτηση ικανών ειδικών διατάξεων για τους Πολύτεκνους.

Ως πρώτο νομοθέτημα αναφέρεται ο ν.4733/1930 περί προστασίας Πολυτέκνων. Ακολουθούν άλλα 4 νομοθετήματα έως τον κατοχικό ν.1910/ 25-9/3-10-1944, το νόμο - πλαίσιο για τους Πολύτεκνους, που κωδικοποιεί (για πρώτη και τελευταία φορά) και συμπληρώνει αυτά τα πρώτα σπέρματα προστασίας τους.

Ο ν.1910/44 περιέχει τον ορισμό της πολυτεκνικής ιδιότητας, με βάση τον αριθμό των 5 παιδιών. Ως προς τις προϋποθέσεις όμως εμπλέκει νομικούς και πραγματικούς όρους, που είναι δύσκολο να εξακριβωθούν και πολλές φορές οδηγούν σε αδιέξοδα ή άδικες και αντισυνταγματικές λύσεις. Οι αδυναμίες αυτές επιδεινώθηκαν και με την τροποποίηση της πολυτεκνικής ιδιότητας από το ν.860/79 που εισήγαγε εξάλλου ως βάση τον αριθμό των 4 παιδιών, ενώ συνεχίζουν ν' αναγνωρίζονται ως πολύτεκνοι και οι παραπάνω ειδικές περιπτώσεις οικογενειών με 3 μόνο παιδιά.

Ακόμη ο ν.1910/44 κατοχύρωσε τη σύσταση και τις αρμοδιότητες της Ανωτάτης Συνομοσπονδίας Πολυτέκνων Ελλάδος (ΑΣΠΕ), που είχε ιδρυθεί από το 1931, καθώς και των πρωτοβαθμίων Συλλόγων της. Ως προς τα λοιπά δικαιώματα των Πολυτέκνων περιέχει αποσπασματικά αλλά όχι ασημαντά μέτρα υποβοήθησης στην εκπαίδευση, στην ιατρική περίθαλψη, στην υπηρεσία της στρατιωτικής θητείας, στη στέγαση, στην αγροτική αποκατάσταση, στη φορολογία, στην προστασία από μεταθέσεις των πολυτέκνων και τέκνων τους δημοσίων υπαλλήλων, στη συγκοινωνιακή μετακίνηση των Πολυτέκνων. Πολλά όμως από αυτά παρέμειναν κενό γράμμα, αδράνησαν οι σχετικές διατάξεις και ποτέ δεν εφαρμόστηκαν, ή αμφισβητήθηκαν από τη διοίκηση με αποτέλεσμα να οδηγούν σε δικαστικούς αγώνες τους Πολύτεκνους, όπως αυτά αναλύονται στη συνέχεια.

Το επόμενο άξιο λόγου βήμα σημειώνεται 30 περίπου χρόνια αργότερα με το ν.δ. 1153/72 «περί προστασίας πολυμελών οικογενειών δια της παροχής επιδομάτων», όπου για πρώτη φορά διατυπώνεται στο άρθρο 1 παρ.1 «η επί σκοπώ ασκήσεως δημογραφικής πολιτικής» καθιέρωση του θεσμού των οικογενειακών επιδομάτων για οικογένειες με 3 και περισσότερα παιδιά. Όμως το χαμηλού ύψους αυτό επίδομα, με σχετική αξία στην εποχή του, όχι μόνο δεν αυξήθηκε σημαντικά όπως θα έπρεπε, αλλά ούτε καν αναπροσαρμόστηκε τις επόμενες δύο δεκαετίες, (εκτός από μια ασημαντή αύξηση με το ν.1041/80) με αποτέλεσμα δίκαια να αποκαλείται σήμερα «το 500ρικο της ντροπής»! Στη συνέχεια άξιοι σημείωσης είναι ο ν.1563/85 για την απαλλαγή των Πολυτέκνων κατά τα

2/3 από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης κατά την αγορά ενός επιβατικού αυτοκινήτου και ο ν.1648/86 για τον αναγκαστικό διορισμό Πολυτέκνων και τέκνων Πολυτέκνων σε ορισμένες θέσεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τις ανώνυμες εταιρείες, που αγγίζουν χωρίς να θεραπεύουν δύο από τα μεγάλα προβλήματα των Πολυτέκνων, την ανεργία και τη δυσκολία μετακίνησης τους.

Έξη δεκαετίες απαιτήθηκαν για να νομοθετηθεί αυτό που μπορεί να θεωρηθεί ως το επιστέγασμα της μέχρι σήμερα δημογραφικής πολιτικής για τους Πολύτεκνους, δηλ. οι διατάξεις του ν.1892/90 για το επίδομα/σύνταξη στην Πολύτεκνη μητέρα. Η θέσπιση του αποτελεί προσπάθεια εναρμόνισης μας έστω και ως ουραγών με την αντίστοιχη νομοθεσία των άλλων χωρών της Κοινότητας, όπου έχουν θεσμοθετηθεί από ετών γενναία επιδόματα για ένα ευρύ φάσμα αναγκών. Π.χ. στη Γαλλία υπάρχει, χάρις στην αξιοσημείωτη ευαισθησία και γνώση του νομοθέτη, επίδομα ακόμη και για την αντιμετώπιση των εξόδων μετακόμισης των πολυμελών οικογενειών ή για την έναρξη της σχολικής χρονιάς.

Αφετέρου όμως με το ν.1892/90 θεσμοθετείται μια πανευρωπαϊκή αν όχι παγκόσμια πρωτοπορία, η ισόβια σύνταξη στην Πολύτεκνη μητέρα. Δηλ. αντίθετα με ό,τι συνήθως συμβαίνει στις άλλες χώρες, όπου τα επιδόματα ακολουθούν το παιδί και παύει η παροχή τους με την ενηλικίωση του ή το τέλος των σπουδών του (υπάρχει μεγάλη περιπτωσιολογία), με τον ελληνικό νόμο παρέχεται σύνταξη στην Πολύτεκνη μητέρα εφόρου ζωής και μετά την αποκατάσταση των παιδιών της.

Το ύψος του επιδόματος έχει ορισθεί σε 1,5 ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη για κάθε παιδί κάτω των 25 ετών και άγαμο με κατώτατο όριο τα 4 η.α.ε., που αποτελούν και το ποσό της ισόβιας σύνταξης. Ακόμη ας σημειωθεί ότι υπάρχει από τον ίδιο το νόμο εγγενής πρόνοια αναπροσαρμογής σύνταξης και επιδόματος αφού αυτά έχουν συνδεθεί και ακολουθούν το εκάστοτε ύψος του ημερομίσθιου ανειδίκευτου εργάτη.

Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η (βραδυ)πορεία της νομοθεσίας για τους Πολύτεκνους. Υπάρχουν βέβαια και άλλες διάσπαρτες διατάξεις στα μεσοδιαστήματα για θέματα εργασίας, εκπαίδευσης, στέγας κλπ, που όμως όχι μόνο δεν αναπληρώνουν το κενό αλλά αντίθετα στοιχειοθετούν την εικόνα μιας νομοθεσίας και πολιτικής για τους Πολύτεκνους αποσπασματικής, σπασμωδικής και δυστυχώς ενίοτε ανακόλουθης, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια με συγκεκριμένα παραδείγματα.

β. Κατηγοριοποίηση των Πολυτέκνων με αποσπασματικότητα διατάξεων και μέτρων

Από την ανασκόπηση της νομοθεσίας για τους Πολύτεκνους συνάγεται το συμπέρασμα ότι συνήθως η Πολιτεία λαμβάνει μέτρα κοινωνικής πολιτικής ή πολιτικής σκοπιμότητας και όχι δημογραφικής πολιτικής. Αυτά έχουν δηλ. σκοπό, είτε να καλύψουν κραυγαλέες ανάγκες των κατά τεκμήριο κοινωνικά ασθενέστερων Πολυτέκνων (π.χ. πολυτέκνων με τα περισσότερα παιδιά ή με ανήλικα παιδιά κλπ), είτε να προκαλέσουν εντύπωση στην κοινή γνώμη ως μέτρα υπέρ των Πολυτέκνων, ενώ πρόκειται για μέτρα υπέρ μιας κατη-

γορίας Πολυτέκνων. Κοινό κριτήριο και των δύο επιλογών είναι προφανώς η βραχυπρόθεσμη οικονομική θεώρηση.

Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται αφενός εύλογες πικρίες στους Πολυτέκνους, που για το ένα μέτρο θεωρούνται Πολύτεκνοι ενώ για το άλλο δεν θεωρούνται, αφετέρου δε να προκαλείται σύγχυση στην κοινή γνώμη για τη σταθερή και μακροπρόθεσμη βούληση της Πολιτείας ως προς τα εξαγγελλόμενα δημογραφικά μέτρα, εντυπώσεις που δεν ευνοούν τη δημιουργία κλίματος δημογραφικής ανάκαμψης, και μάλιστα σε ένα πρόβλημα, όπως το δημογραφικό που βασίζεται κυρίως στις εντυπώσεις και τα αισθήματα των πολιτών.

Από τα άφθονα σχετικά παραδείγματα, παρατίθενται ως σημαντικότερα τα παρακάτω:

- 1** Η ίδια η πολυτεχνική ιδιότητα, όπως ορίζεται στους ν.1910/44 και 860/79, καλύπτει μόνο το 1/3 των εχόντων 4 και περισσότερα παιδιά. Ακόμη, όσοι πληρούσαν τις απαραίτητες προϋποθέσεις των παραπάνω νόμων στις 5-1-79 ή μετά διατηρούν ισόβια την πολυτεχνική ιδιότητα, ενώ δια βίου αφαιρείται σε όσους δεν πληρούσαν τους όρους κατά την ίδια ημερομηνία ή μετέπειτα. Ας σημειωθεί δε ότι η πολυτεχνική ιδιότητα καθορίζει και τους δικαιούχους ή μη του επιδόματος/σύνταξης στην Πολύτεκνη μητέρα, που κατά συνέπεια τα στερούνται όσοι δεν θεωρούνται κατά τους παραπάνω νόμους Πολύτεκνοι.
- 2** Η απαλλαγή κατά τα 2/3 από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στην αγορά ενός επιβατικού αυτοκινήτου χορηγείται μόνο στους Πολυτέκνους που έχουν τουλάχιστον 4 ανήλικα παιδιά, με αποτέλεσμα ένα ελάχιστο ποσοστό Πολυτέκνων να επωφελείται αυτής της διευκόλυνσης, αφού έως την ενηλικίωση τουλάχιστον του πρώτου παιδιού δεν υπάρχει συνήθως η αντίστοιχη οικονομική δυνατότητα, και παρόλο που και μετά την ενηλικίωση το παιδί εξακολουθεί να είναι επί έτη «τοίς πράγμασι» προσστατευόμενο.
- 3** Με το ν.2019/92 απηλλάγησαν της έκτακτης εισφοράς για την πρώτη κατοικία μόνον όσοι Πολύτεκνοι είχαν κατά τα στοιχεία των οικείων Δ.Ο.Υ τουλάχιστον 4 τέκνα, παρόλο που οι λόγοι απαλλαγής είναι φυσικά οι αυτοί για όλους τους Πολυτέκνους.
- 4** Στο ν. 2084/92 για το ασφαλιστικό στις Πολύτεκνες μητέρες τίθεται όριο ηλικίας (50ο έτος) προ του οποίου δεν είναι δυνατή η συνταξιοδότηση τους. Αυτό όμως δεν ισχύει για τις Πολύτεκνες δικαστικούς, στρατιωτικούς ή του προσωπικού του ΝΣΚ.
- 5** Το μειωμένο έως 50% εισιτήριο για τους Πολυτέκνους αμφισβητείται κατά καιρούς με διάφορες προτάσεις παρά το νόμο από ορισμένα επαρχιακά αστικά ΚΤΕΛ.

γ. Ανακολουθία:

Αποτελεί το μελανότερο χαρακτηριστικό της δημογραφικής πολιτικής για τους Πολυτέκνους στην Ελλάδα. Τα όποια δημογραφικά κίνητρα πρέπει να έχουν διάρκεια μεγαλύτερη τουλάχιστον αυτής μιας γενεάς για να έχουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Η ανακόλουθη τροποποίηση τους από κάθε επόμενο κυβερνητικό σχήμα ή ακόμη και από το ίδιο στη διάρκεια της θητείας του, καθώς και η εχθρική στάση μιας ελάχιστα νομικά ενημερωμένης και ελάχιστα δημογραφικά ευαισθητοποιημένης δημόσιας Διοίκησης, τορπιλίζουν κάθε παράλληλη προσπάθεια δημιουργίας κλίματος δημογραφικής ανάκαμψης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι περιπτωσιολογικές τροποποιήσεις - παλινωδίες- αναιρέσεις στο θέμα των μετεγγραφών φοιτητών Πολυτέκνων. Με το ν.860/79 επετράπη η μετεγγραφή τους χωρίς περιορισμούς από οποιοδήποτε ΑΕΙ του εσωτερικού στην πλησιέστερη Σχολή της κατοικίας των γονέων τους, διότι ο νομοθέτης προφανώς διέβλεψε την αδυναμία πραγματοποίησης των σπουδών τους λόγω οικονομικής αδυναμίας, που οφείλεται όμως αποκλειστικά στην πολυτεκνία και όχι σε άλλους λόγους. Η πολυτεκνία όμως είναι στενά συνυφασμένη με το δημόσιο συμφέρον, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, και επομένως λόγοι δημοσίου συμφέροντος που κατισχύουν της αρχής της ισότητας επιβάλλουν την ιδιαίτερη αυτή μεταχείριση των Πολυτέκνων. Εκτός αυτού η δυνατότητα μετεγγραφής αποτέλεσε ένα υπολογίσιμο δημογραφικό κίνητρο.

Με βάση τις σκέψεις αυτές ο νομοθέτης του ν.1286/82 επεξέτεινε χωρίς κανένα περιορισμό τη δυνατότητα μετεγγραφής των Πολυτέκνων και από Σχολές του εξωτερικού μετά την επιτυχή περαιώση του πρώτου έτους σπουδών στο ξένο Πανεπιστήμιο, γεγονός που απεδείκνυε και την καταλληλότητα τους ως φοιτητών.

Στη συνέχεια όμως ο ν.1674/86 κατήργησε τις εξαιρετικές διατάξεις για τις μετεγγραφές Πολυτέκνων, με το αιτιολογικό της ίσης μεταχείρισης, λόγω προφανούς αγνοίας του νομοθέτη των όσων αναλύθηκαν παραπάνω. Αργότερα όμως ο ν.1865/89 επανέφερε το καθεστώς του ν.1286/82 αλλά μόνο για όσους προέρχονται από οικογένεια με 4 τουλάχιστον παιδιά, ενώ όσοι θεωρούνται Πολύτεκνοι με 3 παιδιά συντρέχουν στο ποσοστό 4-10% μαζί με άλλες κατηγορίες μετεγγραφομένων χωρίς εξετάσεις.

Στη συνέχεια ο ν.1966/91 διατήρησε τις παραπάνω διακρίσεις μεταξύ Πολυτέκνων όσον αφορά τις μετεγγραφές από Σχολές του εσωτερικού, κατήργησε όμως τελειώς τις εξαιρετικές διατάξεις για μετεγγραφές Πολυτέκνων από Σχολές του εξωτερικού, και μάλιστα αναδρομικά (!) με μόνη εξαίρεση τους έχοντες 6 και περισσότερα παιδιά για μια μεταβατική περίοδο.

Τέλος δε ο ν.2009/92 επανέφερε μόνο τη χωρίς ποσοτικούς περιορισμούς μετεγγραφή Πολυτέκνων από Σχολές του εξωτερικού, κατόπιν όμως εξετάσεων

και μετά την περαιώση του β έτους σπουδών στο εξωτερικό, εκτός των ήδη φοιτούντων που επιτρέπεται μετά το τέλος του α έτους, όπως προέβλεπε και ο ν.1966/91, ρύθμιση με ελάχιστα πρακτικό αντικείμενο, όπως αποδείχθηκε, αφού στις περισσότερες Σχολές δεν καλύπτεται το προορισμένο για τους μετεγγραφόμενους φοιτητές ποσοστό!.

2

Τα περισσότερα όμως κραυγαλέα παραδείγματα προέρχονται από το χώρο της εργασίας.

- α) Τα π.δ.611/77, ν.1320/83, 1735/87 είχαν ειδικές διατάξεις για υπολογισμό ορισμένων μοριών με βάση τον αριθμό των παιδιών κατά τους διορισμούς δημοσίων υπαλλήλων. Τα π.δ.245/90, ν.1943/91 όχι μόνο καταργούν τις διατάξεις αυτές, αλλά ιδίως το πρώτο προέτρεψε και επέτρεψε απολύσεις Πολυτέκνων που εργάζονταν με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στο δημόσιο τομέα.
- β) Επίσης, ενώ οι διατάξεις περί αμετάθετου των Πολυτέκνων είναι σαφείς στο ν.1910/44 εν τούτοις επανειλημμένα η Διοίκηση έχει οδηγήσει τους Πολύτεκνους σε αίσιους μεν γι' αυτούς αλλά επίπονους δικαστικούς αγώνες για τη διαφύλαξη αυτού του δικαιώματος τους.
- γ) Ένα άλλο παράδειγμα διαδικαστικών κυρίως αγώνων δικαίωσης τους αποτελεί και η εφαρμογή του βάσει των ν. 1256/82 (αρθ. 1 παρ. 3) και 1400/83 (21 παρ. 3) δικαιώματος των Πολυτέκνων για κατοχή β θέσης με μειωμένες αποδοχές, που αντιμετωπίζεται ακόμη και με παραλογισμό από την κρατική μηχανή: π.χ. οποιοσδήποτε πανεπιστημιακός διδάσκαλος (ΔΕΠ) που κατέχει και β θέση έχει τη δυνατότητα να τύχει αδείας απουσίας από την πανεπιστημιακή του θέση, λαμβάνοντας παράλληλα πλήρεις αποδοχές και από τις δύο θέσεις του (!). Αντίθετα εάν είναι Πολύτεκνος, όχι μόνο θα λαμβάνει τις μειωμένες αποδοχές των παραπάνω νόμων εργαζόμενος και στις δύο θέσεις, αλλά του απαιτείται επιπλέον και η παραπάνω άδεια, με την πιθανότητα πλέον σε περίπτωση μη χορήγησής της, ένα διοικητικό μέτρο όπως αυτό, να του στερήσει παντελώς το δικαίωμα της διθεσίας, που του χορηγήθηκε από το νόμο για την οικογενειακή του επιβίωσή!

δ. Έλλειψη ευαισθησίας και γνώσης

Οι δύο αυτές ιδιότητες είναι απαραίτητες στο νομοθέτη - δημογράφο. Οι αυστηρά τεchnοκρατικές αντιλήψεις πρέπει να υποχωρούν όταν το μέγιστο εθνικό πρόβλημα είναι το Δημογραφικό, το οποίο εν πολλοίς δημιουργήθηκε και γιγαντώθηκε ακριβώς γιατί ο ορθολογισμός επικράτησε της ευαισθησίας που τώρα μέσω αυτού (του Δημογραφικού) «εκδικείται τον παραμερισμό της».

Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

1. Στον υπολογισμό της κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος εφαρμόζεται αυξη-

μένο τιμολόγιο για τους υπερκαταναλωτές. Ενώ όμως απαλλαγές προβλέπονται π.χ. για το προσωπικό της ΔΕΗ, η Πολιτεία δεν έχει αντιληφθεί ότι ο Πολύτεκνος είναι υπερκαταναλωτής από ανάγκη λόγω της πολυτεχνίας του και τον τιμωρεί ως υπερκαταναλωτή από πολυτέλεια με το όμοια και γι' αυτόν αυξημένο τιμολόγιο.

2. Με τα πρόσφατα μέτρα περιορισμού κατανάλωσης ύδατος από την ΕΥΔΑΠ ο άγαμος και άτεκνος έχει δικαίωμα να καταναλώνει όσο και ο εξ αρχής και εξ ανάγκης φειδωλός Πολύτεκνος, αφού το μέτρο είναι η προηγούμενη κατανάλωση και όχι ο αριθμός των ατόμων της κάθε οικογένειας.
3. Τα περισσότερα όμως κραυγαλέα παραδείγματα «τιμωρίας» του Πολύτεκνου σε σχέση με τον άγαμο και άτεκνο προέρχονται από τη φορολογική νομοθεσία.

Σύμφωνα με έρευνα της ΚΟΦΑΣΕ (Συννομοσπονδία Οικογενειακών Οργανώσεων των χωρών της ΕΟΚ) στο 1 καταναλωτικό μερίδιο του αγάμου αντιστοιχούν 3,8 καταναλωτικά μερίδια του πολύτεκνου με 4 προστατευόμενα παιδιά. Επομένως, για λόγους ισότητας και μόνο, και όχι χρησιμοποίησης των φοροαπαλλαγών και ως δημογραφικού κίνητρου όπως θα έπρεπε, ο πολύτεκνος δικαιούται αφορολόγητο εισόδημα τουλάχιστον 3,8 φορές μεγαλύτερο του αγάμου. Ανέκαθεν όμως στην Ελλάδα οι φορολογικοί νόμοι τιμωρούν την πολυτεχνία και ευνοούν την αγαμία, (βλ. συγκριτικούς πίνακες, «Οικονομικός Ταχυδρόμος» τ.30/1/92 σ.26) με αποκορύφωμα το ν. 2065/92, ο οποίος τη μόνη απαλλαγή που χορηγεί είναι 40.000 δραχ από το φόρο για κάθε προστατευόμενο παιδί Πολύτεκνου και μόνο από το εισόδημα του πατέρα εφόσον αυτός είναι μισθωτός και αν τυχόν προκύπτει υπόλοιπο αυτό δεν του επιστρέφεται (4 κραυγαλέες παραβιάσεις των συνταγματικών αρχών των άρθρων 4 και 7 περί ισότητας και φορολογικής συμμετοχής)!

Ακόμη καταργήθηκε με τον ίδιο νόμο η απαλλαγή από τα τεκμήρια του αυτοκινήτου Πολύτεκνου, που όμως είχε αγορασθεί με μειωμένους δασμούς από αυτόν (ν. 1563/85), άρα με λιγώτερο εισόδημα από τους άλλους.

Ας προστεθεί εδώ η με το ν. 2008/92 (άρθ. 18) αφυολόγητη φορολόγηση και αυτού ακόμη του επιδόματος στην Πολύτεκνη μητέρα (ενώ απαλλάσσεται η ισόβια σύνταξη, ένα ακόμη δείγμα κατηγοριοποίησης των Πολυτέκνων), που ενώ απέφερε μηδαμινά έσοδα στο Δημόσιο, κλόνησε στην αντίληψη της κοινής γνώμης ένα μέτρο «σόκ» δημογραφικής πολιτικής, όπως θεωρείται το επίδομα στην Πολύτεκνη μητέρα.

ε. Αποπροσανατολισμός

1. Πάγιο αίτημα ήταν το μειωμένο πολυτεχνικό εισιτήριο να ισχύσει και για τις αεροπορικές συγκοινωνίες. Αντ' αυτού η «ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ» χορήγησε έκπτωση 40% στους Πολύτεκνους για ορισμένες μόνο πτήσεις εσωτερικού και μόνο εφόσον ταξιδεύουν μαζί με 4 τουλάχιστον παιδιά τους μεγαλύτερα των 2 ετών (!), ρύθμιση που συγκέντρωσε εξαρχής, όπως ήταν φυσικό, τα αρνητικά και ειρωνικά σχόλια όλου του τύπου και της κοινής γνώμης.

2. Δεύτερο παράδειγμα αποπροσανατολισμού αποτελεί η προτεινόμενη στο πόρισμα της Διακομματικής Επιτροπής της Βουλής για το Δημογραφικό θεώρηση ως Πολυτέκνων και όσων έχουν μόνο 3 παιδιά. Είναι εύκολα κατανοητό μετά τα όσα παραπάνω εκτέθηκαν ότι μια τέτοια ρύθμιση θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερο περιορισμό και «σαλαμοποίηση» των πολυτεχνικών δικαιωμάτων, αφού θα κληθεί η Πολιτεία να εξυπηρετήσει δι' αυτών επιπλέον εξαπλάσιο αριθμό οικογενειών, ενώ ήδη δεν είναι σε θέση να παρέχει ολοκληρωμένα αυτά τα δικαιώματα στους ήδη Πολύτεκνους.

στ. Αναποτελεσματικότητα

Το μεγαλύτερο πρόβλημα των Πολυτέκνων είναι η έλλειψη στέγης και το πρώτο που αναλογίζεται όποιος επιθυμεί μια μεγάλη οικογένεια. Ημίμετρα χαρακτηρίζουν την ακολουθούμενη πολιτική σ' αυτόν τον τομέα, τόσο ως προς τα δικαιούμενα πρόσωπα, όσο και ως προς το ύψος και το είδος των παρεχομένων διευκολύνσεων. Και όμως ενώ το πρόβλημα, οι λύσεις του και το κόστος επίλυσης του είναι συγκεκριμένο, δισεκατομμύρια δαπανώνται για πολύ λιγότερο χρήσιμα πράγματα.

Άξια παράθεσης στο σημείο αυτό είναι η μη χρησιμοποίηση της δωρεάς Λάτση προς τους Πολύτεκνους, που ενώ θα έδιδε με μόνη τη χρήση των τόκων τη δυνατότητα στέγασης εσαεί ικανού αριθμού αστέγων Πολυτέκνων, αποσύρθηκε από το σκοπό αυτό αμέσως μετά τη σύσταση ειδικής προς τούτο επιτροπής με άγνωστο μέχρι στιγμής προορισμό!

Από τα παραπάνω προβάλλουν ανάγλυφες οι αδυναμίες του έλληνα νομοθέτη-δημογράφου. Όσο οι αδυναμίες αυτές δεν γίνονται αντιληπτές και δεν υπερισχύσει ένας ευαισθητοποιημένος, μακροπρόθεσμος, συνεπής προγραμματισμός, όσα δις και αν διατεθούν, αμελέτητα και σπασμωδικά, η δημογραφική πολιτική θα παραμείνει αναποτελεσματική.

Προοπτικές Εφαρμογής Ορθής Δημογραφικής Πολιτικής

Είναι οι καλύτερες.

α. Συνταγματικό πλαίσιο

Η δημογραφική πολιτική επιβάλλει τη θέσπιση εξαιρετικών διατάξεων, οι οποίες θα ήταν δυνατόν να προσέκρουαν στη συνταγματική αρχή της ισότητας και ίσης μεταχείρισης. Το βασικό όμως αυτό πρόβλημα δεν υφίσταται στην ελληνική έννομη τάξη.

Το Σύνταγμα ήδη από το 1975 έχει ειδική διάταξη για την προστασία της Οικογέ-

νειας και ιδίως της Πολύτεκνης στο άρθρο 21 παρ.2. Εξ όσων γνωρίζω το γερμανικό σύνταγμα έχει επίσης ειδική διάταξη για την οικογένεια και κανένα ευρωπαϊκό σύνταγμα δεν έχει διάταξη ειδικά για την Πολύτεκνη οικογένεια.

Κατέχει από την άποψη αυτή το Σύνταγμα μας μια πανευρωπαϊκή πρωτοπορία. Στην παρ. 1 του άρθρου 21 αναφέρεται ότι η οικογένεια, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους, ενώ στην παρ. 2 ότι «οι Πολύτεκνες οικογένειες έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος».

Η διατύπωση αυτή σημαίνει ότι δεν πρόκειται για μια απλή κατευθυντήρια διάταξη, όπως αυτή που αναφέρεται γενικά στην οικογένεια στην προηγούμενη παράγραφο, αλλά για μια **διάταξη με άμεσα κανονιστικό περιεχόμενο, που δηλ. δεν κατευθύνει απλά τον κοινό νομοθέτη ή του δίνει μόνο το δικαίωμα να λάβει μέτρα υπέρ των Πολυτέκνων, αλλά αντίθετα του το επιβάλλει, δηλ. δίνει δικαίωμα στους Πολύτεκνους να επιβάλλουν στον κοινό νομοθέτη, αν είναι δυνατόν σε κάθε νομοθέτημα, σε κάθε διοικητικό μέτρο να λάβει ειδικά μέτρα υπέρ των Πολυτέκνων.** Ακόμη δε ότι εξυπακούεται στοιχειώδης απαγορευτικός κανόνας, δεσμευτικός για τον κοινό νομοθέτη σύμφωνα με τον οποίο δεν είναι **συνταγματικά ανεκτή η λήψη μέτρων εναντίον των Πολυτέκνων ή η θέση τους σε ήσσονα μοίρα**, όπως έχει αποφανθεί σε σειρά αποφάσεών του το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της χώρας, το Συμβούλιο Επικρατείας (ΣτΕ 2773/91 έως 2781/91).

Ακόμη το ΣτΕ αποφάνθηκε ότι **η εξυπηρέτηση του ατομικού συμφέροντος των Πολυτέκνων αποτελεί εξυπηρέτηση του γενικότερου δημόσιου συμφέροντος, πρό του οποίου και αυτή η αρχή της ισότητας των Ελλήνων απέναντι στο νόμο υποχωρεί** (ΣτΕ 2773-2781/91, 4062-4070/90 κ.ά.).

Δηλ. όταν λαμβάνονται ειδικά μέτρα υπέρ των Πολυτέκνων δεν αποτελούν προνόμια, δεν δημιουργούν άνιση μεταχείριση σε σχέση με τους άλλους πολίτες, όπως κατ'επανάληψη και πολύ λανθασμένα και από επίσημα χείλη λέγεται, αλλά υπάρχει ταύτιση πολυτεκνικού και δημοσίου συμφέροντος, δηλ. του συμφέροντος όλων μας και του καθενός μας.

β. Τοποθέτηση κοινής γνώμης, ΜΜΕ, πνευματικού και πολιτικού κόσμου.

Σύσσωμος ο πνευματικός και πολιτικός κόσμος της χώρας, η Ακαδημία Αθηνών, η Βουλή, όλα τα κόμματα, τα οποία για πρώτη φορά περιέλαβαν ειδικό προεκλογικό πρόγραμμα για το δημογραφικό και τους Πολύτεκνους και συνέστησαν ειδική Διακομματική Επιτροπή, ομονοούν για τη σοβαρότητα και την έκταση του Δημογραφικού που ομόφωνα χαρακτηρίζεται ως το υπ' αριθμόν 1 εθνικό μας πρόβλημα. Το ίδιο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που η συμβολή τους στη διαφώτιση της κοινής γνώμης είναι ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα αυτό.

Εντύπωση προκαλεί ένα πρόσφατο ενδεικτικότατο γεγονός. Όλοι γνωρίζουμε την ευαισθησία που έχει ο Έλληνας, όταν πρόκειται για θέματα φορολογίας. Και όμως όταν προτάθηκε πρόσφατα η φορολόγηση του επιδόματος στην Πολύτεκνη μητέρα, ούτε ένας Έλληνας πολίτης ή δημοσιογράφος, στον Τύπο και στην Τηλεόραση δεν έφερε αντίρρηση αλλά αντίθετα υπερθεμάτισαν για τη μη φορολόγηση του!

γ. Επιστημονική στήριξη

Εξαιρέτοι δημογράφοι εκπονούν ήδη συγκριτικές και τοπικές μελέτες για όλο το φάσμα του δημογραφικού προβλήματος, ενώ συγχρόνως διαρκώς ενημερώνουν το κοινό και τα ΜΜΕ.

δ. Ωρίμανση του Πολυτεχνικού κινήματος

Χωρίς λαϊκισμούς και στείρο συνδικαλισμό, με αίσθημα ευθύνης απέναντι στο κοινωνικό σύνολο που θα επιβαρυνθεί τελικά το κόστος της Δημογραφικής πολιτικής (ας σημειωθεί η ανυπαρξία σκανδάλων κατά τη χορήγηση των πιστοποιητικών από την ΑΣΠΕ για το επίδομα/σύνταξη), οι Πολύτεκνοι μέσω των 111 Συλλόγων τους σε όλη τη χώρα υπό τη καθοδήγηση και συμπαράσταση της Συνομοσπονδίας τους (ΑΣΠΕ) επωμίζονται επάξια τις προσπάθειες που τους αναλογούν στην επίλυση του Δημογραφικού. Μερικά παραδείγματα δράσης τους:

- 1** Αυτοβοήθεια (Λειτουργία επαγγελματικής Σχολής Κοπτικής, Υποτροφίες, Ενημέρωση αρμοδίων και Πολυτέκνων, έκδοση εφημερίδων και άλλων εντύπων).
- 2** Σταυροφορία σε όλη την Ελλάδα με σεμινάρια και επίσκεψη σχολικών κτιρίων για την αντιμετώπιση της άλλης μεγάλης πληγής εθνικής αιμορραγίας, των ατυχημάτων και την πρόληψη κακοποίησης των παιδιών.
- 3** Πανελλήνια Συνέδρια για το Δημογραφικό, για τα Δικαιώματα της Οικογένειας και την Ασφάλεια των Παιδιών.
- 4** Εκπροσώπηση και εμπειρίες από διεθνείς Οργανισμούς Οικογενειών (COFACE, IUFO) με παράλληλη απορρόφηση κοινοτικών κονδυλίων.
- 5** Ενημέρωση της κοινής γνώμης και προβολή των αγαθών, ικανοποιήσεων και επιτευγμάτων της Πολύτεκνης οικογένειας μέσω των ΜΜΕ και διαφόρων εκδηλώσεων.

Ειδικές Προτάσεις

α. Μέτρα για την αντιμετώπιση των εκτρώσεων

1. Τροποποίηση του νόμου για τις εκτρώσεις με καθιέρωση ως απαραίτητης μιας συμβουλευτικής διαδικασίας με ηθική και υλική ενίσχυση της εγκύου, ιατρική πληροφόρηση και παρακολούθηση της από κοιν. λειτουργούς, κοινωνικά ή εκκλησιαστικά ιδρύματα, συμβουλευτικούς σταθμούς κλπ. και συνέχιση της ενίσχυσης της μέχρι την ηλικία των 5 ετών για το παιδί της.

2. Τροποποίηση της νομοθεσίας περί υιοθεσίας ώστε να επιτρέπεται η υιοθεσία και από οικογένειες που έχουν ήδη δικά τους παιδιά. Επιτάχυνση της όλης διαδικασίας και ενίσχυση των σχετικών υπηρεσιών.
3. Τροποποίηση της νομοθεσίας για τα κρατικά λαχεία, Λόττο κλπ ώστε ένα σημαντικό μέρος να διατίθεται για τις Πολύτεκνες οικογένειες και τις οργανώσεις τους.

β. Μέτρα για την τρίτη πηγή (μετά τη μείωση των γεννήσεων και τις αμβλώσεις) δημογραφικής μας αιμορραγίας, τα παιδικά και άλλα ιδίως τροχαία ατυχήματα

Το 50% των θανάτων των παιδιών μας οφείλεται πλέον σε ατυχήματα. Ιδίως το σπίτι και το σχολείο είναι οι πλέον επικίνδυνοι χώροι και 20.000 ελληνόπουλα νοσηλεύονται κάθε χρόνο από ατυχήματα και σε πολλά παραμένουν μόνιμες αναπηρίες.

Μία κωμόπολη 7.000 κατοίκων χάνεται κάθε χρόνο για την Ελλάδα από τροχαία ατυχήματα (νεκροί, σοβαρά ανάπηροι).

Επομένως είναι αναγκαία σχετικά μέτρα πρόληψης, με συνεχή διαφώτιση του κοινού, ιδίως σε σχέση με τα τροχαία ατυχήματα, που πλήττουν όλες τις ηλικίες. Ήδη η ΑΣΠΕ έχει ειδική μελέτη του ορθοπαιδικού Καθηγητή Ι. Παπαδόπουλου για την ασφάλεια των παιδιών μας στα σχολεία τους και συγκεκριμένες προτάσεις για τα σχολεία των περιοχών όπου έχει πραγματοποιήσει τα παραπάνω σεμινάρια της.

γ. Μέτρα για τους Τσιγγάνους, Ποντίους, Βορειοηπειρώτες

Διψούν να αφομοιωθούν:

- A. να βαπτισθούν και δεν υπάρχουν ιερείς να τους κατηχήσουν.
- B. να μάθουν ελληνικά και ενώ υπάρχει το θαυμάσιο σύστημα «ΓΟΡΓΟΝΑ» ταχείας εκμάθησης ελληνικών του καθηγητή κ. Αθ. Νικολαΐδη κανένα ουσιαστικό βήμα δεν γίνεται.

Ας ληφθεί ακόμη υπόψη ότι οι περισσότεροι από αυτούς είναι Πολύτεκνοι, αισθάνονται, είναι ή θέλουν να γίνουν Έλληνες «ως της ημετέρας παιδείας μετέχοντες» και θα είναι αυτοί, αναφομοίωτοι και αγράμματοι αν τους αφήσουμε, που θα κληθούν να διατηρήσουν στη ζωή το γηγράσκοντα πληθυσμό μας και να τον προάγουν στις επόμενες δεκαετίες.

δ. Άμεσες ενέργειες με μέτρα «σοκ» για την εργασιακή προστασία και στεγαστική αποκατάσταση των Πολυτέκνων

Είναι ειρωνεία να ομιλούμε για δημογραφική πολιτική και να επιθυμούμε να παρουσιάσουμε τους Πολύτεκνους σαν παράδειγμα προς μίμηση, όταν τουλάχιστον ένα με δύο μέλη από κάθε πολύτεκνη οικογένεια δεν έχουν εξασφαλισμένη εργασία, και κάθε πο-

λύτεκτη οικογένεια δεν έχει εξασφαλίσει κατοικία με οποιοδήποτε τρόπο, και όχι μόνο οι έχοντες 7 και περισσότερα παιδιά, όπως ορίζουν το άρθρο 52 του ν. 2082/92 και η πρόσφατη πρωθυπουργική εξαγγελία.

ε. Συνοπτική παρουσίαση των προτεινόμενων μέτρων ειδικά για τους Πολύτεκνους:

1. Χορήγηση πολύ ευνοϊκών στεγαστικών δανείων που να ανταποκρίνονται στην πραγματική αξία κατοικίας και να πληρούν τις στεγαστικές ανάγκες όλων των αστέγων Πολύτεκνων. Απόσβεση του 1/10 των δανείων αυτών για κάθε παιδί Πολύτεκνου. Αναχαίτηση επίσπευσης πλειστηριασμών για αποπληρωμή στεγαστικών δανείων Πολυτέκνων, ευνοϊκές ρυθμίσεις και χάρισμα δανείων ή τόκων κατά περίπτωση. Παροχή δωρεάν κατοικιών στους κατοίκους ακριτικών περιοχών ή με ορισμένο ελάχιστο εισόδημα Πολύτεκνους. Πλήρης απαλλαγή από το φόρο εισοδήματος για ενοικιαζόμενη κατοικία σε Πολύτεκνους.
2. Αγροτική αποκατάσταση αγροτών Πολυτέκνων και ιδίως όσων κατοικούν ή προτίθενται να κατοικήσουν σε παραμεθόριες περιοχές. Διατήρηση ποσοτώσεων καλλιέργειών Πολυτέκνων.
3. Ειδικά μέτρα για τους Βορειοηπειρώτες, Ποντίους και Τσιγγάνους Πολυτέκνους (ταχεία εκμάθηση Ελληνικών, εφαρμογή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, στεγαστική αποκατάσταση, ενεργοποίηση του Κέντρου Αποκατάστασης Παλιννοστώντων).
4. Παροχή ικανού αριθμού μορίων για πρόσληψη Πολυτέκνων στο δημόσιο τομέα και κλιμάκωση ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών. Αύξηση του ποσοστού προσλήψεων τους με το ν. 1648/86. Βελτίωση του καθεστώτος κατοχής και β θέσης στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα για τους Πολυτέκνους. Άμεσος διορισμός Πολυτέκνων και παιδιών τους εκτός επετηρίδος ως εκπαιδευτικών.
5. Προτεραιότητα των παιδιών Πολυτέκνων σε Βρεφονηπιακούς σταθμούς, πρότυπα Σχολεία, φοιτητικές Εστίες.
 Διατήρηση του μειωμένου ωραρίου για τις Πολύτεκνες μητέρες έως ότου φθάσει και το τελευταίο παιδί τους την ηλικία των 16 χρόνων..
 Συνταξιοδότηση των Πολυτέκνων μητέρων στη 15ετία στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, εφόσον το επιθυμούν
6. Υποτροφίες σε αριστούχους μαθητές και φοιτητές παιδιά Πολυτέκνων. Εισαγωγή Παιδιών Πολυτέκνων στα ΑΕΙ και ΤΕΙ σε ποσοστό 2% επί του αριθμού εισακτέων κατά σειρά επιτυχίας μεταξύ των επιλαχόντων. Επαναφορά των διατάξεων του ν. 1865/89 για τις μετεγγραφές Πολυτέκνων από Σχολές εξωτερικού.

7. Ικανή αύξηση του επιδόματος στην Πολύτεκνη μητέρα στα επίπεδα των άλλων χωρών της ΕΟΚ.
8. Φορολογικές απαλλαγές ίσες με το αφορολόγητο του άγαμου για κάθε μέλος της Πολύτεκνης οικογένειας.
9. Μειωμένο εισιτήριο σε όλα τα μέσα συγκοινωνίας εσωτερικού. Πλήρης απαλλαγή από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης για την αγορά ενός επιβατικού αυτοκινήτου.
10. Μειωμένα τιμολόγια νερού και ηλεκτρικού ρεύματος.
11. Πάγια χρηματοδότηση της ΑΣΠΕ για την πραγματοποίηση του κοινωνικού της έργου και την παροχή υπηρεσιών «πρώτων βοηθειών» σε έκτακτες καταστάσεις Πολυτέκνων. Συμμετοχή εκπροσώπων της ως συμβούλων στο Υπουργείο Υγείας, Παιδείας, ΕΤ, Γεν. Γραμματεία Ν. Γενιάς και Ισότητας.
12. Προσαρμογή των νομοθετημάτων περί Πολυτέκνων στα πλαίσια των άρθρων 4 παρ. 1 και 21 παρ. 2 του Συντάγματος και κωδικοποίησή τους.

Οποιοδήποτε οικονομικό κόστος δεν είναι μεγάλο για τα παραπάνω μέτρα, σε σύγκριση με το τεράστιο οικονομικό όφελος από τη δημογραφική ανάκαμψη. Εάν ληφθούν αυτά έστω και τμηματικά, αλλά συστηματικά και με συνέπεια, θα αποτελέσουν τα ζητούμενα ισχυρά δημογραφικά κίνητρα.

ΓΙΑ ΝΑ ΔΟΘΟΥΝ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΑΣ ΔΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.

